

Podobenstvo o vytrhaní kúkoľa v Tomášovom evanjeliu

Július Pavelčík

V koptskom Tomášovom evanjeliu¹ sa nachádza šesť podobenstiev o kráľovstve (log. 20; 57; 76; 96; 107; 109). Všetky, okrem podobenstva o stratenej ovci (log. 107), majú paralely i v trinástej kapitole Matúšovho evanjelia, pričom podobenstvá o kúkoli (Mt 13,24–30; log. 57), perle (Mt 13,45–46; log. 76) a o poklade v poli (Mt 13,44; log. 109) patria k zvláštnej matúšovskej látke (*Sondergut*).

V nasledujúcej štúdii sa pokúsime interpretovať podobenstvo o vytrhaní kúkoľa v kontexte TmEv, porovnať ho s jeho paralelou v Mt 13,24–30 a zistiť, aký medzi nimi existuje vzájomný vzťah.

1. Log. 57

1 πεχε ις κε τμη̄τερο̄ η̄πειωτ̄ εστ̄νητω(ν) αγρω̄με̄ εῡνητᾱ η̄μᾱ η̄νογ̄βορ̄ο
εν[ανο̄]q
2 απ̄ερχᾱκε εῑ η̄το̄γ̄ω̄η̄ λ̄ϑ̄ιτε̄ η̄ο̄γ̄ζῑανῑ[ο]ν̄ εχ̄η̄ πε̄βορ̄[ο̄ ε]τ̄η̄ανο̄γ̄q
3 η̄πε̄ πρ̄ω̄με̄ κο̄ο̄ῡ ε̄ζ̄ω̄λε̄ η̄π̄ζῑανῑον̄ πε̄χᾱq̄ η̄ᾱῡ κε̄ μη̄π̄ω̄ς̄ η̄τ̄ε̄τ̄η̄β̄ω̄κ̄ κε̄
ε̄νᾱζ̄ω̄λε̄ η̄π̄ζῑανῑο(ν)̄ η̄τ̄ε̄τ̄η̄ζ̄ω̄λε̄ η̄π̄σο̄γ̄ο̄ η̄η̄μᾱq̄
4 ζ̄η̄ φο̄ο̄γ̄ γ̄αρ̄ η̄π̄ω̄ζ̄ς̄ η̄ζῑανῑον̄ η̄ᾱο̄γ̄ω̄ν̄ζ̄ ε̄βο̄λ̄ σε̄ζ̄ο̄λο̄γ̄² η̄σε̄ρο̄κ̄ζ̄ο̄γ̄

1 Ježiš Povedal: Kráľovstvo Otca sa podobá človekovi, ktorý mal d[obr]é semeno.

2 V noci prišiel jeho nepriateľ. Zasial kúkol' do toho dobrého semena.

3 Ten človek im nedovolil vytrhať kúkol'. Povedal im: aby ste nešli [za tým účelom], aby sme vytrhali kúkol' (a) aby ste nevytrhali klas s ním.³

¹ Ďalej už len TmEv. Text TmEv je prevzatý z *Nag Hammadi Codex II, 2–7, together with XIII, 2**, Brit. Lib. Or. 4926(1), and P.Oxy. 1, 654, 655, ed. B. Layton, Leiden: Brill, 1989; číslovanie viet v logiách z „*Evangeliium Thomae Copticum*,” ed. H.-G. Bethge, in *Synopsis quattuor evangeliorum*, ed. K. Aland, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 15. vyd., 1996, s. 517–546.

² *Nag Hammadi*, s. 74, pozn. editora: „σεζολογ: ησεροκζογ”. K tomu vysvetlenie R. L. ARTHUR, *The Gospel of Thomas and the Coptic New Testament*, Berkeley: Graduate Theological Union, 1976, s. 241: „The context clearly calls for σεζολογ to be the Conjunctive tense. The present tense is not permitted the suffix pronouns, nor is it likely that the following Conjunctive ησεροκζογ belongs after the present tense.” Na porušenie Jernštedtovho pravidla tu poukazuje P. NAGEL, „Grammatische Untersuchungen zu Nag Hammadi Codex II,” in *Die Araber in der Alten Welt*, sv. 5/2, ed. F. Altheim a R. Stiehl, Berlin: Walter de Gruyter & Co., 1969, s. 392–469, s. 461.

³ K rôznym možným emendáciám textu v TmEv 57,3b por. nižšie s. 2–3.

4 V deň žatvy sa totiž kúkoľ ukázu,⁴ vytrhajú ich⁵ a spália ich.⁶

Podobenstvo o vytrhaní kúkoľa je po log. 20 druhým podobenstvom o kráľovstve v TmEv. Kráľovstvo Otca⁷ je v ňom pripodobnené človekovi, ktorý zasial dobré semeno, avšak jeho nepriateľ mu do tejto siatby zasial v noci kúkoľ. Onen človek však nechcel, aby bol tento kúkoľ odstránený hneď, ale až v čase žatvy, pretože by inak mohol byť znehodnotený i ten dobrý klas.

Posledný riadok na štyridsiatej druhej strane druhého kódexu z Nag Hammadí je v ľavej časti poškodený, ale na základe kontextu celého podobenstva, predovšetkým atribútu ⲉⲧⲛⲁⲛⲟⲩⲥ u slova ⲡⲉⲃⲣⲟⲥ na ďalšej strane, je možné túto časť celkom dobre rekonštruovať. Zvyšok textu je čitateľný a rekonštruovateľný.

Problematickým a medzi vykladačmi diskutovaným však z hľadiska syntaktického zostáva tvar ⲉⲛⲁⲗⲱⲗⲉ (TmEv 57,3). Doslovný preklad totiž znie: „povedal im: aby ste nešli [za tým účelom], aby sme vytrhali kúkoľ.“

Niektorí autori ponechávajú znenie v 1. os. pl.,⁸ ako je uvedené v rukopise, ale vo svojom preklade dopĺňajú dovysvetľujúcu frázu alebo nejakú syntaktickú, príp. štylistickú úpravu, ktorá tak robí použitie 1. os. pl. v tejto súvislosti pochopiteľným.⁹ Iní ponechávajú rukopisné znenie, zachovávajú ho v preklade a ako také ho tiež interpretujú.¹⁰

⁴ Príp. „sa zjavia/odhalia“. Ku ⲟⲩⲱⲛⲓ pozri nižšie s. 9–10.

⁵ Scil. kúkoľ. To ukazuje na to, že v poslednom prípade je ⲗⲓⲗⲁⲛⲓⲟⲛ užité v pl., zatiaľ čo predtým (3×) v sg. Por. A. L. NATIONS, *A Critical Study of the Coptic Gospel according to Thomas*, Nashville, Tennessee: Vanderbilt University, 1960, s. 36, pozn. 2.

⁶ Možný i preklad pasívny: „budú vytrhané a spálené“.

⁷ Toto spojenie sa na tomto mieste nachádza prvýkrát v TmEv.

⁸ ARTHUR, *The Gospel*, s. 240: „The purpose clause ⲕⲉ ⲉⲛⲁ- makes use of the usual early Sahidic orthography for the II Future. ⲉⲛⲛⲁ- is standard Sahidic.“ Podobne i L. ECCLES, *Introductory Coptic Reader: Selections from the Gospel of Thomas with full grammatical explanations*, Kensington: Dumwoody Press, 1991, s. 58, ktorý chápe ⲉⲛⲁⲗⲱⲗⲉ ako kontrakciu ⲉⲛⲛⲁⲗⲱⲗⲉ (2. fut. po ⲕⲉ, ktoré má význam „aby“).

⁹ Napr. ARTHUR, *The Gospel*, s. 240: „Lest you go forth – we go to pull up tares – and you pull up the wheat also.“ J. JEREMIAS, *Die Gleichnisse Jesu*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1965, s. 222: „Er sagte zu ihnen: Daß nicht hingeht in der Absicht: ‚wir wollen das Unkraut ausreissen‘, und den Weizen mit ihm ausreisst!“ J. B. SHEPPARD, *A Study of the Parables Common to the Synoptic Gospels and the Coptic Gospel of Thomas*, Michigan: Emory University, 1965, s. 422, pozn. 243: „Lest perhaps you go saying we will pluck out the weed and you pluck out the wheat with it.“ ECCLES, *Introductory*, s. 57 a 58 v texte zachováva 1. os. pl., ale v preklade uvádza 2. os. pl. s vysvetlením: „The momentary change to 1. pl. here makes this clause quasi-direct speech on the part of his workers.“ Podobne i LAYTON, *Nag Hammadi*, s. 75.

¹⁰ Tak napr. J. LEIPOLDT, *Das Evangelium nach Thomas koptisch und deutsch*, Berlin: Akademie-Verlag, 1967, s. 41, pričom jeho interpretácia na s. 67 znie nasledovne: „Der Wortlaut ist dadurch gekennzeichnet, daß die Mitarbeit des Herrn bei der Ernte vorausgesetzt wird, d. h. nur an einer einzigen Stelle; die Änderung ist nicht folgerichtig durchgeführt, also sekundär. Doch paßt die Umgestaltung zur Haltung des Thomas; vgl. oben Spruch 54.“ Podobne G. GARITTE – L. CERFAUX, „Les paraboles du royaume dans l'«Évangile de Thomas»,“ *Muséon* 70 (1957): 307–327, s. 312.

Ďalšie riešenie poskytujú bádatelia, ktorí tvrdia, že pôvodne tam bol tvar v 2. os. pl. (ε<ε>τ<ε>τ<ε>α<ε>ζ<ε>ω<ε>λε). Avšak pri prepisovaní (koptského) textu došlo k vynechaniu buď niekoľkých (troch) písmen¹¹ alebo celého riadku.¹²

Na základe ďalšej analýzy a celkového výkladu log. 57 môžeme konštatovať, že tieto rôzne emendácie neovplyvňujú zásadným spôsobom hlavné poslanstvo podobnosti.

1.1 Kontext

Pokiaľ sa jedná o predchádzajúce logion 56, v ktorom sa nachádza Ježišov výrok o svete ako mŕtvoľe,¹³ ale i nasledujúce logion 58, v ktorom sa nachádza blahoslavenstvo o človekovi, ktorý sa namáha a nájde život,¹⁴ neexistuje na prvý pohľad bezprostredná (formálna ani obsahová) súvislosť medzi nimi a log. 57.¹⁵ Výnimkou je iba spoločné slovo „človek“ v log. 57 a 58,¹⁶ ktoré však nemá (nejaký) hlbší význam.¹⁷ I keby sme uvažovali o preklade slovesa ζ<ε>ι<ε>ce v log. 58 „namáhať sa“ a nie „trpieť“,¹⁸ tak v log. 57 tomu nič nezodpovedá. Tam sa nikto nenamáha. Takisto v ňom nie je reč ani o nájdení. Na druhej strane sú však slová „život“ (log. 58) a „kráľovstvo“ (log. 57) v TmEv obsahovo veľmi blízke termíny, až synonymá, pretože kráľovstvo v protiklade ku svetu je sférou svetla, života.

Ba dokonca akoby log. 57 svojím postavením narušilo istú súvislosť a kontinuitnosť medzi log. 56 a log. 58, ktorá je založená na teologicky (por. log. 1) významnom slovese „nájsť“ (ζ<ε>ε). Ak ich však log. 57 rozdeľuje, „ruší“, tak to nemusí byť náhoda,

¹¹ Napr. R. KASSER, *L'Évangile selon Thomas: Présentation et commentaire théologique*, Neuchâtel: Delachaux & Niestlé, 1961, s. 84, pozn. 1: „On peut aussi voir dans „nous“ un lapsus de copiste: e<ε>τ<ε>τ<ε>α<ε>ζ<ε>ω<ε>λε.“ Podobne M. MEYER, *Evangelium svätého Tomáše: Skryté výroky Ježíše*, Preložil Radek Hanzl, Praha: Volvox Globator, 2007, s. 109.

¹² Napr. S. J. PATTERSON – J. M. ROBINSON, *The Fifth Gospel: The Gospel of Thomas Comes of Age*, Harrisburg: Trinity Press International, 1998, s. 20, pozn. a: „It is also possible that the Coptic text is to be explained by assuming that a whole line has been omitted through homoioteteluton, for instance: „Lest you go (and say: »We want to go) in order to pull up the darnel.«...“ Por. U. K. PLISCH, *Das Thomasevangelium: Originaltext mit Kommentar*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2007, s. 151.

¹³ πε<ε>τα<ε>ζ<ε>σο<ε>υ<ε>ων π<ε>κο<ε>σ<ε>μο<ε>ς α<ε>ρ<ε>ε<ε> ευ<ε>πι<ε>τω<ε>μα α<ε>υ<ε>ω πε<ε>τα<ε>ζ<ε>ζε<ε> α<ε>ρ<ε>ε<ε> απ<ε>τω<ε>μα π<ε>κο<ε>σ<ε>μο<ε>ς ἡ<ε>ψ<ε>α ἡ<ε>μο<ε>ς α<ε>ν

¹⁴ ο<ε>υ<ε>μα<ε>κα<ε>ρι<ε>ο<ε>ς πε<ε> π<ε>ρω<ε>με ἡ<ε>ψ<ε>α ζ<ε>ι<ε>ce α<ε>ρ<ε>ε<ε> απ<ε>ω<ε>ν<ε>ζ

¹⁵ Súvislosť medzi log. 56 a 57 vidí napr. P. P. MEERBURG, *De structuur van het koptische evangelie naar Thomas*, Maastricht: Drukkerij Boosten & Stols N. V., 1964, s. 129, podľa ktorého podobnosť v log. 57 ešte raz ozrejmuje, že „svet nie je hoden“ (log. 56), „om een plaats te hebben in het Koninkrijk“. Identifikácia kúkola ako sveta je však otázna; por. nižšie.

¹⁶ Por. M. A. SKOVMAND, *Guds rige i Thomasevangeliets lignelser: En teologisk motivanalyse*, Aarhus: Institut for Gammel og Ny Testamente, 1997, s. 84.

¹⁷ Por. napr. MEERBURG, *De structuur*, s. 131. Samotné slovo „človek“ v TmEv nemá nijaký zvláštny / špecifický teologický („technický“) význam.

¹⁸ K diskusi o hľadom tohto termínu a jeho významu v TmEv pozri napr. M. LELYVELD, *Les Logia de la Vie dans l'Évangile selon Thomas*, Leiden: Brill, 1987, s. 69–76; por. tiež J. PAVELČÍK, „Podobenstvo o pastierovi a stratenej najväčšej ovci: Tomášovo evanjelium: Logion 107,“ in J. E. Sýkora a kol., *Mlékem a medem oplývající: Sborník českých katolických biblistů Karlu Skalickému k sedmdesátinám*, Praha: SGS, 2004, s. 67–84, tu s. 76; J. PAVELČÍK, „Podobenstvo o múdrom rybárovi: Tomášovo evanjelium: Logion 8,“ *Teologické studie* 2 (2006): 34–49, tu s. 43–44.

ale naopak mohlo byť medzi ne umiestnené zámerne, aby bolo interpretované v súvislosti s duchom a posolstvom týchto dvoch logií.

Výrokom v log. 56 a 58 je totiž spoločná téma hľadania, resp. nájdenia.¹⁹ V log. 56 pochopiť svet znamená nájsť mŕtvolu, svet je tu prezentovaný ako mŕtvola, ako to, čo je mŕtve, miesto, kde nie je (pravý) život, kde je „človek svetla“ (log. 24) len „okoloidúcim“ (log. 42). Keď si toto človek uvedomí, tento pravý status sveta (κοσμος), tak „svet ho nie je hoden,“ je väčší než svet (por. log. 110; 111). Pozitívnym aspektom pravého poznania je potom poznanie seba, sveta, teda pravé (spásne) poznanie. V log. 58 je blahoslavený človek, ktorý sa namáhal/trpel, pretože ten našiel život.²⁰ Obe logiá vyjadrujú negatívny a pozitívny aspekt spoločnej myšlienky poznania, resp. nájdenia.

1.2 Log. 57 a log. 9

V log. 57 sa nachádza niekoľko *hapax legomena* Tomášovho evanjelia, ktoré ukazujú na hlavnú a zásadnú tému celého podobenstva:²¹ štyrikrát slovo **ΖΙΖΑΝΙΟΝ** („kúkoľ“)²² a štyrikrát i slovo **ῥῥῥῥ** („vytrhnúť/-ať“), pričom trikrát sú použité spolu;²³ slovo **κορυ** („klas/zrno“) a **ἄχχ** („nepriateľ“) jedenkrát. Na základe uvedeného štatistického prehľadu vidíme, že kľúčovým termínom podobenstva je „kúkoľ“²⁴ a tiež môžeme začať usudzovať na to, že hlavnou témou podobenstva je *vytrhať kúkoľ*.²⁵ Kúkoľ je teda v kráľovstve Otca nežiaduci.

Na základe niektorých ďalších termínov môžeme vidieť istú tematickú blízkosť log. 57 a log. 9: **σῖτε** („siať“, log. 9; 57);²⁶ **σποσ** („semeno“, log. 9; 20; 57 [2×]); **ἡναι** („byť dobrý“, log. 8; 9 [2×]; 57 [2×]). V log. 57 v oboch prípadoch sú posledné dve slová uvedené spolu: „dobré semeno“; v log. 9 sa atribút „dobrý“ nevzťahuje k semenu, ale k „pôde“ a „úrode“. Log. 57 a log. 9 majú teda spoločný istý motív: „siať semeno“, k čomu navyše v tejto súvislosti pristupuje nejaký pozitívny „kvalitatívny“ aspekt („dobrý“).

¹⁹ SHEPPARD, *A Study*, s. 277 uvažuje i o širšej súvislosti: „In the Gospel of Thomas, Logion 57 is preceded by several sayings which emphasize the animosity that exists between the Gnostic and the world, and followed by a group of sayings dealing with life and death.“

²⁰ Tematika života, ale i smrti, je prítomná i ďalej v log. 59; 60; 61.

²¹ K slovnej zásobe log. 57 por. tiež J. LIEBENBERG, *The Language of the Kingdom and Jesus: Parable, Aphorism, and Metaphor in the Sayings Material Common to the Synoptic Tradition and the Gospel of Thomas*, Berlin: Walter de Gruyter, 2001, s. 212–214.

²² Podľa F. SIEGERT, *Nag-Hammadi-Register: Wörterbuch zur Erfassung der Begriffe in den koptisch-gnostischen Schriften von Nag-Hammadi; mit einem deutschen Index*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1982, s. 249 sa slovo **ΖΙΖΑΝΙΟΝ** nachádza medzi spismi z Nag Hammádí len na tomto mieste v TmEv.

²³ Dvakrát bezprostredne, priamo (**ῥῥῥῥ ἡναιΖΙΖΑΝΙΟΝ** log. 57,3); v log. 57,4b výraz **σεζοσος** sa vzťahuje k **ἡναιΖΙΖΑΝΙΟΝ** v 57,4a.

²⁴ Por. LIEBENBERG, *The Language*, s. 211.

²⁵ Por. H. L. BRISCOE, *A Comparison of the Parables in the Gospel According to Thomas and the Synoptic Gospels*, Fort Worth: Southwestern Baptist Theological Seminary, 1965, s. 186; NATIONS, *A Critical Study*, s. 178.

²⁶ V log. 9 použité vo význame **πետσῖτε**, „ten, kto seje“ = rozsievач.

Nie je teda celkom správny názor, že sa jedná – podobne ako v log. 20; 21 a 9 – o podobenstvo o raste,²⁷ pretože práve v log. 57 sa o „raste“ vôbec nehovorí; dôraz sa nekladie na rast, ale plne na to, čo sa stane s kúkoľom, čo ešte viac vynikne pri porovnaní s paralelou v Mt.²⁸

V log. 9 samotné semeno nie je kvalitatívne hodnotené, čo ukazuje na (a zároveň potvrdzuje) skutočnosť, že pre „dobrú úrodu“ je dôležitá, zásadná len „dobrá pôda“. Z hľadiska log. 57 by sa tiež dalo povedať, že i v log. 9 je rozsievané „dobré semeno“ v tom zmysle, že to nie je kúkoľ. Na druhej strane však môžeme povedať, že „dobré“ semeno implikuje „dobrý“ klas, to, čo je dobré, žiaduce, hodnotné, a to predovšetkým v opozícii ku kúkoľu, ktorý je nežiaduci, zlý – to všetko v súvislosti s kráľovstvom.

V log. 57 v tejto spojitosti naopak nie je (explicitne vyjadrená, a preto) dôležitá kvalita pôdy a následnej úrody, ale pozitívne je výslovne hodnotené len semeno („dobré semeno“), a to predovšetkým v kontraste ku kúkoľu.²⁹

Isté termíny sú teda síce spoločné log. 57 a log. 9, ale zároveň sú použité odlišne, rozdielne. Okrem odlišného atributívneho použitia $\mu\alpha\lambda\acute{o}\varsigma$ sa to týka i slova $\sigma\iota\tau\epsilon$, ktoré v log. 9 je použité neutrálne, zatiaľ čo v log. 57 v negatívnej súvislosti: ten, kto „zasial kúkoľ“, je „nepriateľ“.

V log. 9 úroda závisí od pôdy – „dobrá pôda“ prináša „dobrú úrodu“ (podobne i „obrábaná pôda“ – $\mu\alpha\lambda\acute{o}\varsigma \epsilon\tau\omicron\upsilon\gamma\epsilon \zeta\omega\beta \epsilon\rho\omicron\varsigma$ – v log. 20). Úroda v log. 9 je ohrozená rôznymi faktormi; z tohto aspektu môžeme povedať, že podobne ako vtáci, skalnatá pôda, trnie a červ³¹ ohrozujú úrodu, tak i v log. 57 nepriateľ a kúkoľ.

Poľnohospodárska tematika v log. 57 je doplnená (a dokončená) slovom $\omega\zeta\epsilon$ („žať/žatva“), ktoré sa v TmEv nachádza ešte v log. 21; 63; 73 (2×).³² Slovo $\rho\omega\kappa\epsilon$ („spáliť“) nájdeme už len v log. 13.

1.3 Človek a jeho nepriateľ, kontrasty

Jediné dva jasné explicitné subjekty v log. 57 sú: človek a jeho nepriateľ. Tí, s ktorými sa človek rozpráva, nie sú bližšie identifikovaní; na základe (samotného) rozprávania nevieme, o koho sa jedná, sú to proste „oni“.³³

²⁷ Tak napr. SKOVMAND, *Guds rige*, s. 80: „en vækstlignelse“.

²⁸ Por. napr. R. SCHIPPERS – T. BAARDA, *Het evangelie van Thomas: Apocriefe woorden van Jezus*, Kampen: KoK, 1960, s. 110. Tiež pozri nižšie.

²⁹ „Die ausdrückliche Erwähnung des guten Samens weist zum einen voraus auf das böse Wirken des Feindes, zum anderen stellt sie klar, dass der Lolchsamen nicht bereits Bestandteil des – dann verunreinigten – Saatgutes des Menschen gewesen ist,“ – PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 152.

³⁰ Slovo „(byť) dobrý“ sa v TmEv nachádza už len v log. 8: „dobrá ryba“, ktorá predstavuje to, čo je skutočne hodnotné, kráľovstvo, svetlo, (poznatie). Podobne by sa dalo uvažovať i v log. 57 o „dobrom“ semene, pričom základný rozdiel je v tom, že v log. 8 si múdry rybár volí, vyberá (rybu), zatiaľ čo je „dobré semeno“ dané („mal“), ale môže byť ohrozené.

³¹ V TmEv pojatý ako symbol skazy (por. log. 76).

³² P. POKORNÝ, „Tomášovo evangelium,“ in *Neznámá evangelia: Novozákonní apokryfy*, sv. 1, ed. J. A. Dus a P. Pokorný, Praha: Vyšehrad, 2001, s. 77–153, s. 135 formuluje myšlienku log. 73 v súvislosti s log. 74 a 75 takto: „jen málo lidí bude zachráněno.“

³³ Pozri nižšie s. 17.

Činnosť „človeka“ (satie) nie je dôležitá. Na začiatku sa totiž len konštatuje, že vlastnil dobré semeno. Až v TmEv 57,2 sa predpokladá, že bolo i zasiat, pričom výslovne to uvedené nie je. Naopak, paradoxne, jediný, kto v podobenstve skutočne („pozitívne“ a explicitne) jedná, je „nepriateľ“: „prišiel“, „zasadil“. Uvedený „človek“ vlastne (už) len reaguje na jeho činnosť zákazom.

Sabotážna činnosť nepriateľa je evidentná: prišiel v noci a zasial kúkoľ medzi dobré (už zasiat) semeno.³⁴ Adekvátnou reakciou na túto jeho činnosť je „vytrhať“ kúkoľ, ktorý vôbec nie je žiaduci. Je treba vytrhať kúkoľ, ale zároveň nevytrhať, a teda zachovať dobré semeno.³⁵ Ako sa to dá dosiahnuť? Treba počkať do žatvy, až ich bude možné rozlíšiť. „Vytrhať“ kúkoľ je možné až v „deň žatvy“, kedy bude jasné, čo je kúkoľ a čo klas (z) dobrého semena. Plisch poukazuje na to, že zákaz vytrhať kúkoľ je nezvyčajný, a naopak predpokladaný, implicitný zámer oných ľudí³⁶ je niečím obvyklým, bežným.³⁷ Rozhodnutie „človeka“ tak mohlo byť istou provokáciou. „Zdá sa, že dané zdôvodnenie, akokoľvek je realistické, predpokladá tak veľké množstvo kúkola, že už nie je možné čisté oddelenie.“³⁸

V samotnom rozprávaní podobenstva sa nachádza jedna z niekoľkých naratívne-logických, resp. vecných nedôsledností:³⁹ Ako sa dozvedel(i), zistil(i), že tam ten kúkoľ je, keď sa podľa logiky rozprávania objaví, resp. má sa objaviť, až v deň žatvy? V skutočnosti sa neobjaví až na konci, čo predpokladajú i slová o zákaze (už teraz) ísť a vytrhať kúkoľ a na čo ukazuje i fakt, že v Mt to vysvetlené je.⁴⁰ Zrejme i preto netreba brať verziu v TmEv ako realistický popis, ale skôr ako parabolu.⁴¹ Vzhľadom k jej hlavnej výpovedi bol snád účinený tento „realistický lapsus“, aby poslúžil celkovému posolstvu podobenstva a spoluvytváral ho.

Uvedenú nedôslednosť sa pokúša interpretovať Plisch v tom zmysle, že až pri žatve, kedy sa odrežú klasy i kúkoľ, bude možné ich jasne a bez problémov oddeliť, až vtedy, po odrezaní, sa ukáže, objaví kúkoľ.⁴² V texte samotnom však vytrhanie kúkola nasleduje až po jeho objavení sa, nie naopak. Tzn. že kúkoľ je viditeľný ešte

³⁴ Podľa PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 152: „Die feindliche Tat ist nicht an sich ungewöhnlich und unwahrscheinlich; sie setzt lediglich Vorsatz und langfristige Planung voraus.“

³⁵ „The reason that the tares may not be pulled up (ζωαε) is that the wheat may also be pulled up (ζωαε) in the attempt.“ – SHEPPARD, *A Study*, s. 276.

³⁶ Niečo na spôsob „pôjdeme vytrhať kúkoľ“, na čo reaguje človek zákazom: „nechodte, aby...“ Por. tiež W. SCHRAGE, *Das Verhältnis des Thomas-Evangeliums zur synoptischen Tradition und zu den koptischen Evangelienübersetzungen*, Berlin: Verlag Alfred Töpelmann, 1964, s. 124; M. FIEGER, *Das Thomasevangelium: Einleitung, Kommentar und Systematik*, Münster: Aschendorf, 1991, s. 170.

³⁷ Por. JEREMIAS, *Die Gleichnisse*, s. 222.

³⁸ PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 152. V takomto prípade by jeho rozhodnutie bolo správne, rozumné. Inak by mohlo byť považované za (z praktického hľadiska) nerozumné. Množstvo kúkola ale podobenstvo nerieši. K (istej) rozumnosti, múdrosti (ale videnej z iného aspektu) tohto človeka por. nižšie s. 9.

³⁹ K ďalšej, týkajúcej sa zámene „oni“, por. nižšie s. 17. Ku striedaniu vy–my (TmEv 57,3) pozri vyššie s. 2–3.

⁴⁰ Ὅτε δὲ ἐβλάστηεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. Rozdiel medzi nimi je totiž evidentný ešte pred žatvou (ako to ukazuje a predpokladá i Matúšova verzia).

⁴¹ V prospech toho by hovorilo i použitie minulého času. Ku parabole pozri L. TICHÝ, „Co je to podobenství?“ *Studia theologica* 6, č. 1 [15] (2004): 1–9, tu s. 4–5.

⁴² Por. PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 152.

pred samotným úkonom žatvy a vytrhania. V TmEv verzii sa tiež nehovorí, na rozdiel od Mt, o oddelení, separovaní kúkoľa od klasov.

Okrem toho takéto umiestnenie (objavenia sa kúkoľa v TmEv) síce rozbíja, narušuje logiku rozprávania, ale deje sa tak v prospech logiky symbolickej, pretože žatva je tak bezprostredne spojená s objavením sa kúkoľa, ktoré ale zároveň znamená i jeho zničenie, a teda zničenie toho, čo kúkoľ predstavuje.⁴³

Celé rozprávanie v log. 57 je dosť výrazným spôsobom postavené na kontrastoch hlavných postáv ([istý] človek vs. jeho nepriateľ),⁴⁴ ich jednania (mal vs. zasial),⁴⁵ vecí (dobré semeno vs. kúkoľ)⁴⁶ a na kontraste medzi kúkoľom, ktorý je nutné vytrhať, a (dobrým) klasom, ktorý vytrhaný nemá byť.

Tiež nie je v zásade neprijateľný i kontrastný vzťah medzi „nocou“⁴⁷ (nepriateľa) a „dňom“ (žatvy),⁴⁸ pretože podľa logiky rozprávania tohto podobenstva (bez ohľadu na „reálnosť“ jeho priebehu) je deň žatvy dňom, kedy vyjde najavo škodiaca, podvrtná činnosť nepriateľa, jej dôsledky, a zároveň bude zničené to, čo nepriateľ v noci zasial, bude to vytrhané a spálené.⁴⁹

Uvedené kontrasty majú svoj význam predovšetkým v súvislosti s kráľovstvom a ukazujú, kto do neho patrí a kto nie,⁵⁰ pričom na týchto druhých je položený dôraz. Tieto kontrasty však nemajú slúžiť k morálnemu hodnoteniu dvoch hlavných protagonistov príbehu, ako tvrdí napr. M. Skovmandová⁵¹ v návaznosti na K. Kingovú, ktorá dobré semeno považuje za dobré skutky a kúkoľ za skutky zlé.⁵² Ako uvidíme ďalej (v súvislosti so „žatvou“, „dňom žatvy“), ide v podobenstve o niečo iné. Tiež práve v súvislosti s kráľovstvom kúkoľ nemôže znamenať zlé a semeno dobré skutky, pretože v TmEv o príslušnosti ku kráľovstvu, o vstupe do kráľovstva rozhoduje správne poznanie, správna interpretácia Ježišových slov (log. 1). O nejakom morálnom konaní, resp. morálnom hodnotení nejakého jednania sa v TmEv v súvislosti s kráľovstvom nehovorí.⁵³

⁴³ Por. J.-M. SEVRIN, „La rédaction des Paraboles dans l'Évangile de Thomas,“ in *Actes du IVe Congrès Copte*, sv. 2, ed. M. Rassart-Debergh a J. Ries, Louvain-la-Neuve: Institut Orientaliste, 1992, s. 343–354, tu s. 350–351. Ku „objaveniu sa“ kúkoľa a k samotnému kúkoľu por. nižšie s. 9–11.

⁴⁴ Por. K. KING, „Kingdom in the Gospel of Thomas,“ *Foundations & Facets Forum* 3,1 (1987): 48–97, tu s. 54.

⁴⁵ K tomuto pozri vyššie.

⁴⁶ Por. J. E. MÉNARD, *L'évangile selon Thomas*, Leiden: Brill, 1975, s. 159.

⁴⁷ „Possibly to keep our attention focussed on the psychological significance of the seed by eliminating a reminder of the everyday world of the parable,“ – W. R. SCHOEDEL, „Parables in the Gospel of Thomas: Oral Tradition or Gnostic Exegesis?“ *Concordia Theological Monthly* 43 (1972): 548–560, tu s. 555.

⁴⁸ Na toto poukazuje SKOVMAND, *Guds rige*, s. 82 s odvolaním na Fiegera („v noci“ ako voľný preklad ἐν δὲ τῇ καθύψει τοῦ ἀνθρώπου z Mt). Por. nižšie pozn. 125.

⁴⁹ KASSER, *L'Évangile*, s. 84: „Simplement, la chose s'est passée de nuit: c'est-à-dire que le semeur n'a pas dirigé sur elle sa lumière, mais qu'il a laissé l'ennemi faire son oeuvre, tout en sachant fort bien ce qui se passait, et les conséquences de ce méfait (comme le prouve la suite de la parabole évangélique, dans un passage sous-entendu ici).“

⁵⁰ Por. KING, „Kingdom,“ s. 55.

⁵¹ Por. SKOVMAND, *Guds rige*, s. 84 („en moralsk vurdering“).

⁵² Por. KING, „Kingdom,“ s. 55.

⁵³ Istá askéza, o ktorej sa hovorí v súvislosti s dosiahnutím spásy, je ako taká pre TmEv z hľadiska morálneho indiferentná.

1.4 Žatva – log. 57 a log. 21

V TmEv 21,9–10 sa nenachádza len slovo „žatva/žať“, ako je tomu v log. 63 a 73, ale i samotný obraz žatvy, ktorý sa tiež nachádza v log. 57, a preto môže byť užitočné tieto dve logiá z tohto hľadiska porovnať.

„Nech je uprostred vás / medzi vami muž znalý. Keď dozrela úroda, prišiel rýchlo s kosákom v ruke, požal ju“ (TmEv 21,9–10).⁵⁴

TmEv 21,9–10 a 57 predstavujú dva rôzne aspekty, pozitívny a negatívny, tej istej činnosti, udalosti: žatvy. Ten, ktorý sa nachádza v log. 21, môžeme považovať za pozitívny v tom zmysle, že ukazuje, čo sa robí s „úrodou“, ktorá je v TmEv chápaná len pozitívne.⁵⁵ V súvislosti s log. 9 a 57 (a uvedením „kosáka“) nie je nelegitímne uvažovať o žatve dobrých klasov z dobrých semien,⁵⁶ a teda nie o kúkoli. Naproti tomu práve log. 57 postihuje z tohto hľadiska aspekt negatívny, pretože hovorí o tom, čo sa urobí pri žatve s kúkolom, ako je zničený.

V log. 21 teda nachádzame objasnenie toho, čo v log. 57 nie je explicitne uvedené, tj. čo sa stane s úrodou z dobrého semena. Tá sa požne (kosákom), kúkoľ sa vytrhá a spáli.

Termín **καρπος** v TmEv označuje spásu, život, takže „deň žatvy“, ktorý je dňom zberu úrody (**καρπος**), môže byť interpretovaný ako deň dosiahnutia života, spásy. Z tohto hľadiska potom vytrhávanie a pálenie – slová, ktoré ešte viac evokujú a posilňujú eschatologické, resp. apokalyptické konotácie spojené s „dňom žatvy“ – kúkoľa, ako protiklad ku zbieraniu **καρπος** (a teda i protiklad k dosiahnutiu [večného] života), ukazuje naopak na (konečnú, definitívnu) smrť. Toto by bol tiež moment, ktorý by (užšie) spájal log. 57 s predchádzajúcim log. 56, kde sa dvakrát hovorí o mŕtvoľe v súvislosti so svetom. Osud kúkoľa je podobný osudu sveta a súvisí so smrťou, nie so životom, so sférou svetla. Svet je oblasť bez (pravého) života, je preto istým protikladom kráľovstva. Kúkoľ, ktorý je na konci úplne zničený,⁵⁷ je tak niečím, čo je s definitívnou platnosťou v kráľovstve nežiaduce. Čaká ho definitívny osud, ktorý len potvrdzuje jeho (už prítomnú, existujúcu) ničotnosť, neužitočnosť (vzhľadom ku spásu človeka). Do kráľovstva Otca nepatrí to, čo je jeho protikladom, čo sa s ním nezlučuje: svet, materiálne, telesno; tí, ktorí nedosiahli pravé poznanie (seba, sveta).⁵⁸

Podobenstvo ukazuje, čo do kráľovstva definitívne, vôbec nepatrí, čo tam nakoniec vôbec nemá miesto.⁵⁹

⁵⁴ μαρεσφωπε 2η τετῆμιτε ἡδὶ οὐρῳνε ἡπιστιμῳν ἡταρε πκαρπος πωρ λρεῖ 2ῆνουβεπῆ επε φας2 2ῆ τεφῶιx λqzαcq

⁵⁵ Por. J. PAVELČÍK, „O bohatom človekovi: Tomášovo evanjelium: Logion 63,“ in *Láska z čistého srdca, z dobrého svedomia a z uprímnej viery* (1 Tím 1,5): *Studie venované Ladislavu Tichému k 60. narodeninám*, ed. P. Chalupa a L. Zajícová, Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 139–163, tu s. 147–148.

⁵⁶ Por. vyššie s. 4–5.

⁵⁷ Obrazne povedané „nachádza smrť.“

⁵⁸ Toto sú rôzne možnosti, ktoré sa navzájom nevylučujú, ale samotnému zneniu podobenstva a kontextu TmEv zodpovedá najlepšie asi len to posledné. Por. nižšie s. 10–11.

⁵⁹ Všetko pre TmEv nepodstatné je neuvedené (čo ešte viac vynikne porovnaním s Mt – por. nižšie s. 16): medzičas, (sluhovia), ženci.

Na základe uvedenej súvislosti s log. 21 môžeme uvažovať i o ďalšom, i keď skôr sekundárnom, nie však nezaujímavom momente pre pochopenie podobenstva v log. 57. V TmEv 21,9–10 spolu so žatvou sa hovorí o človekovi, ktorý je charakterizovaný ako „znalý“ (ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ). Na poznanie, múdrosť istých (príkladov) ľudí sa v TmEv kladie dosť výrazný dôraz: v log. 8 sa nachádza podobenstvo výslovne o „múdrost“ rybárovi (ΡΡΗΝΖΗΤ);⁶⁰ v log. 76 obchodník, ktorý kúpi perlu, je považovaný tiež za múdreho (ΣΑΒΕ) a v log. 103 je blahoslavený človek, ktorý „vie/pozná“ (ΠΡΩΜΕ ΠΑΕΙ ΕΤΣΟΟΥΝ), kedy prídu lupiči, aby sa na nich pripravil. V log. 21 tento „znalý“⁶¹ človek prichádza v čase dozretia úrody požať ju s kosákom. „Múdrost toho človeka spočíva teda v tom, (roz)poznať správny okamih a urobiť to [čo je] správne v správny čas.“⁶² V log. 57 sa tiež predpokladá dozretie úrody v deň žatvy, kedy (resp. až vtedy) je ten správny okamih na vytrhanie kúkoľa, a nie skôr (akoby to chceli „oni“).

Človek v log. 57, ktorý mal dobré semeno, je tiež znalý, rozvážny, rozumný, múdry (por. log. 21 [ale i log. 20 a 22]; 76; 8). *Vie*, čo treba v danej chvíli urobiť, čo je v tej chvíli správne i keď na prvý pohľad možno nelogické, čo sa obvykle v takej situácii neočakáva (podobne ako i v log. 8). Tiež *vie*, čo treba urobiť v deň žatvy s kúkoľom. *Vie* teda rozpoznať ten správny čas na vytrhanie kúkoľa – a to všetko v súvislosti s kráľovstvom. „Poznanie“ v log. 57 síce nie je prítomné (explicitne), ale v bezprostrednom kontexte (log. 56; 58; 59), kde sa hovorí o nájdení a živote/smrti, áno.⁶³

Čo z tohto vyplýva? Isté poukázanie na znalosť, poznanie, od ktorého závisí (večný) život, na základe ktorého sa (už teraz) rozhoduje o živote a smrti; poznanie závažnosti prítomnosti, prítomnej situácie pre definitívnu spásu.

1.5 Záver podobenstva

Sloveso ΟΥΩΝΖ sa v TmEv nachádza deväťkrát v deviatich logiách (log. 5; 6; 28; 37; 50; 57; 83; 84; 108).⁶⁴ V log. 5 a 6 sa uvádza v súvislosti s myšlienkou, že nič skryté nezostane neodhalené, nezjavené. V log. 28 je použité pre Ježišovo zjavenie sa v tele, čo do istej miery súvisí i s log. 37, kde sa rieši otázka Ježišovho zjavenia sa učeníkom. V log. 50 je sloveso ΟΥΩΝΖ použité pre svetlo, ktoré sa zjavuje v obraze. Na druhej strane v log. 83 a 84 pre obrazy, ktoré sa (ne)zjavujú. Podobná myšlienka ako v log. 5 a 6 je týmto slovesom nakoniec vyjadrená i v log. 108.

⁶⁰ Por. J. PAVELČÍK, „Podobenstvo o múdrom rybárovi: Tomášovo evanjelium: Logion 8,“ *Teologické studie* 7, č. 1 (2006): 34–49, tu s. 40–41.

⁶¹ POKORNÝ, „Tomášovo evanjelium,“ s. 116: „poučený“.

⁶² PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 88.

⁶³ Úzka súvislosť medzi nájdením a správnym poznaním, správnym výkladom Ježišových slov je – ako akési predznamenanie k celému spisu so zásadným vzťahom k večnému životu – vyjadrená už v log. 1.

⁶⁴ Por. S. EMMEL, „Indexes of Words and Catalogues of Grammatical Forms,“ in *Nag Hammadi Codex II*, s. 261–336, tu s. 274.

Vo všetkých uvedených prípadoch sa sloveso **οϣωνε** nachádza v kontexte teologickom, v spojitosti s božským svetom, kráľovstvom, svetlom.⁶⁵ Do popredia vystupuje zásadná súvislosť tohto termínu s Ježišom (log. 28; 37, ale obzvlášť log. 108). Kúkoľ v log. 57 sa síce tiež „objaví/odhalí/zjaví“, ale je hneď zlikvidovaný. Teda i použitie slovesa **οϣωνε** v kontexte TmEv jasne potvrdzuje už vyššie spomenutú myšlienku, že kúkoľ evidentne do božského sveta svetla, do kráľovstva nepatrí.

Záver podobenstva vyjadruje istotu v konštatovaní ohľadom (záverečného) osudu kúkola, ktorý sa objaví: bude vytrhaný a spálený. *V okamihu, keď sa kúkoľ objaví, tak je/bude zničený.*⁶⁶ Deň žatvy je pre kúkoľ dňom skazy. Spojenie „deň žatvy“ preto môže byť chápané podobne ako „deň súdu“, kedy sa definitívne spečatí osud kúkola, ktorý sa objaví. O záverečnom osude klasu z dobrého semena sa nehovorí nič. Podľa logiky rozprávania v log. 57 (dobré) semeno „normálne“ rastie, až do žatvy. „Deň žatvy“ nie je len prostým (logickým) ukončením obrazu podobenstva v zmysle „istý/nejaký deň“, ale (zrejme) má hlbší význam ako „súdny deň“.⁶⁷

Podľa Liebenbergera má „deň súdu“ funkciu rétorickej figúry, prostredníctvom ktorej chce autor/redaktor TmEv motivovať čitateľov TmEv, aby hľadali svoj božský pôvod, aby si uvedomili, že pochádzajú od Otca.⁶⁸ Táto myšlienka sa vcelku vhodne dopĺňa s vyššie uvedeným aspektom pravého, spásneho poznania.

Otázka určenia významu spojenia „deň žatvy“ v log. 57 je komplikovaná predovšetkým tou skutočnosťou, že v TmEv sa nachádza iba na tomto mieste, a preto v zásadnej miere závisí na samotnej analýze podobenstva.⁶⁹

1.6 Kúkoľ

Je dosť ťažké určiť v kontexte TmEv význam termínu „kúkoľ“,⁷⁰ okolo ktorého sa vlastne celé podobenstvo točí, na ktorý sa sústreďí. Môžeme uvažovať o niekoľkých možnostiach.

1. Kúkoľ môže predstavovať telo, telesnosť, teda materiálny aspekt (element) človeka.⁷¹ Takáto interpretácia môže byť podporená i myšlienkou z log. 29, kde duch (**πνευμα**) je považovaný za bohatstvo a telo (**σαρξ** i **σωμα**) za chudobu (pozri

⁶⁵ Podľa MEERBURG, *De structuur*, s. 130 význam slova **οϣωνε** kolíše medzi „geopenbaard worden“ en „aan de dag treden“, waarbij de theologische lading van spanning wisselt.“

⁶⁶ „Dans la parabole de l'ivraie (Év. Th. 57), le moment de la manifestation est celui de la destruction du mal (ce que l'on peut, en contraste, rapprocher de la parabole du levain – Év. Th. 96 –: le peu de levain, caché, produit de grands pains),“ – SEVRIN, „La rédaction,“ s. 352–353 (zvýraznenie J. P.).

⁶⁷ „Ernte“ ist ein verbreitetes jüdisches, alttestamentlich geprägtes Bild für das kommende göttliche Gericht (vgl. Joel 4,13 und den Kommentar zu EvThom 21,10), der Charakter des Strafgerichts wird durch das Verbrennen des Lolchs hier noch betont,“ – PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 153; pozri tiež s. 187. Por. H. KOESTER, *Ancient Christian Gospels: Their History and Development*, Cambridge, Massachusetts: SCM Press Ltd. and Trinity Press International, 1990, s. 103.

⁶⁸ Por. LIEBENBERG, *The Language*, s. 222; tiež B. FRID – J. SVARTVIK, *Thomasevangeliet med Jesuorden från Oxyrhynchus (P. Oxy. 1, 654, 655)*, Lund: Arcus, 2002, s. 217–218.

⁶⁹ Viac por. LIEBENBERG, *The Language*, s. 218, pozn. 178.

⁷⁰ Takto tiež napr. NATIONS, *A Critical Study*, s. 179; SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 125.

⁷¹ Por. napr. POKORNÝ, „Tomášovo evangelium,“ s. 125. Na blízkosť s manichejskou interpretáciou v tejto súvislosti poukazujú napr. MÉNARD, *L'évangile*, s. 159; SHEPPARD, *A Study*, s. 277–278.

tiež log. 112). Zodpovedá tiež podobenstvu v tom zmysle, že človek „má“ božský element v sebe, a telesnosť je niečím negatívnym, „dodatočným“, „nepriateľským“, čo do „kráľovstva“, do oblasti svetla nepatrí. Problém však nastáva pri aplikovaní tohto výkladu na myšlienku o vytrhaní a zničení kúkoľa v deň žatvy, keď sa objaví.⁷² V takomto prípade predčasné vytrhanie kúkoľa (telo) by v zásade (potenciálne) neohrozilo dobré semeno (duch, svetlo). Okrem toho telesnosť/telo ako konkrétny príklad materiálnosti je už teraz viditeľný a už teraz sa nachádza mimo sféru života, pretože celý svet je mŕtvou (ΠΤΩΜΑ, log. 56), o čom „človek svetla“ (log. 24), ktorý má pravé poznanie, už vie; nemusí čakať na to, až sa objaví. Už teraz „popiera“ (ΑΡΝΑ, log. 110) svet, a preto prípadné „predčasné“ zničenie kúkoľa/telesnosti by neohrozilo⁷³ jeho skutočnú existenciu, ale len tú pozemskú, v ktorej je len „okoloidúci“ (log. 42).

2. Kúkoľ môže byť považovaný, zvlášť s ohľadom na gnostické mytologické špekulácie, za obraz pre (materiálny) svet (ΚΟΣΜΟΣ).⁷⁴ Pre tento variant, výrazne ovplyvnený názormi systematického gnosticizmu a jeho mytológie, môžu byť uvedené tie isté výhrady ako i pre predchádzajúci; nezodpovedá zneniu podobenstva a okrem toho sa z neho vytráca aspekt personálny a individuálny, tak dôležitý pre TmEv.

3. Kúkoľ môže poukazovať na toho, kto nedospel k pravému poznaniu, kto nemá správne chápanie sveta (log. 56; 80; 110), kto teda nenašiel život.⁷⁵ Táto „personálna“⁷⁶ interpretácia zohľadňuje znenie samotného podobenstva, zvlášť eschatologicko-apokalyptický motív žatvy (v súvislosti s log. 21), bezprostredný kontext a pojmá spásy a kráľovstva v TmEv.⁷⁷

Uvedený „nepriateľ“ je zrejme súčasťou obrazu podobenstva a v kontexte TmEv slúži (snáď i preto, že nie je bližšie určený, identifikovaný) k vyjadreniu myšlienky, že existuje možnosť straty duchovného vlastníctva (poznania),⁷⁸ ohrozenia spásy. „Nepriateľ“ má zrejme obdobnú funkciu ako „červ“ v log. 9 a 76, ako možné ohrozenie poznania kráľovstva, a teda spásy.⁷⁹

⁷² Por. tiež LIEBENBERG, *The Language*, s. 213, pozn. 157.

⁷³ Ku kúkoľu ako ohrozeniu úrody pozri vyššie s. 5.

⁷⁴ Tak napr. KASSER, *L'Évangile*, s. 84; FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 171–172.

⁷⁵ Napr. A. LINDEMANN, „Zur Gleichnisinterpretation im Thomas-Evangelium,“ *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 71 (1980): 214–243, tu s. 241; R. TREVIANO ÉTCHEVERRÍA, „La escatología del Evangelio de Tomás (Logion 3),“ in *Estudios sobre el Evangelio de Tomás*, Madrid: Ciudad Nueva, 1997, s. 351–382, tu s. 357–358.

⁷⁶ Na personálny aspekt kráľovstva v TmEv v tejto súvislosti kladie dôraz hlavne KING, „Kingdom,“ s. 55.

⁷⁷ „Deň žatvy“ chápaný ako obraz súdu (spolu s pojmami spásy a kráľovstva) by tiež mohol byť uvedený ako argument proti prvým dvom interpretáciám.

⁷⁸ Pozri R. URO, *Thomas: Seeking the Historical Context of the Gospel of Thomas*, London: Clark, 2003, s. 67.

⁷⁹ Por. vyššie s. 5.

1.7 Posolstvo

Podobenstvo teda ukazuje, že existuje istý problém („kúkoľ“) a aké je jeho definitívne riešenie, ktoré v kontexte TmEv je akýmsi „eschatologicko-neeschatologickým riešením“. Obraz o kúkoli a jeho osude ukazuje, čo sa stane nakoniec s tými, ktorí do „kráľovstva“ (vlastne už teraz) nepatria: budú definitívne, s konečnou platnosťou odhalení (οὐρανῶν) a „zničení“.

V log. 57 kúkoľ, ktorý je nežiaduci v kráľovstve (svetla), bude vytrhaný a spálený. Kúkoľ teda v súvislosti s kráľovstvom a v súvislosti s log. 56 a 58⁸⁰ predstavuje toho, kto nemá podiel na kráľovstve a živote,⁸¹ nenašiel život, nepochopil správne svet,⁸² nezauljal správny postoj k nemu.

V súvislosti s celkovým kontextom TmEv nie je možné interpretovať podobenstvo „budúcnostné“, eschatologicko-apokalypticky.⁸³ Na druhej strane však nemôžeme nebrať do úvahy v ňom prítomnú eschatologicko-apokalyptickú obraznú terminológiu (posledného) dňa súdu (žatvy), kedy sa definitívne rozhoduje o živote a smrti, o (ne)spasení.

TmEv v súvislosti so spásou kladie dôraz na poznanie, jeho hlavnou myšlienkou, témou je (seba-)spasenie skrze (seba-)poznanie. Udalosti konca nie sú v TmEv popisované v tom zmysle, že sa objaví nejaká nebeská postava (sám Boh, Ježiš alebo anjel), ktorá bude ľudí súdiť a rozhodne o ich definitívnom, konečnom osude.⁸⁴ Spása je totiž v TmEv veľmi silno interiorizovaná a individualizovaná a závisí len od človeka, nie od nejakého Božieho zásahu.⁸⁵ Podobne i kráľovstvo v TmEv nie je eschatologickou veličinou, v ktorú je možné a potrebné dúfať,⁸⁶ ale skutočnosť už prítomná⁸⁷ na zemi (log. 113), v človeku (log. 3), „spiritualizovaná a aktualizovaná veličina (*eine spiritualisierte und aktualisierte Größe*), ktorá sa uskutočňuje primárne tu a teraz pre jednotlivca.“⁸⁸

⁸⁰ Por. vyššie s. 3–4.

⁸¹ „This parable does not address life in the world, but the realities of the Father’s Kingdom, not within the world (...). The judgment that concludes the parable will function within the Kingdom, not in the world, so that the Kingdom itself will be purged of the bad seed, while the good seed will be obvious. This would imply that the seekers and the interpreters of the sayings do not live apart from the people who would be characterized as ‘weeds’ but that they all live together for the time being, awaiting separation only at the end,” – R. VALANTASIS, *The Gospel of Thomas*, London: Routledge, 1997, s. 134.

⁸² K novej teologickej súvislosti s log. 56 por. SKOVMAND, *Guds rige*, s. 84.

⁸³ Toto podobenstvo považuje LINDEMANN, „Zur Gleichnisinterpretation,“ s. 240 a 242 za jediný z podobienstiev v TmEv, ktoré zachováva pôvodný eschatologický zmysel a zaslúbenie, čo patrí k zvláštnej matúšovskej látke (Mt 13,24–30).

⁸⁴ „Für das ThEv spielt das eschatologische Endgericht überhaupt keine Rolle. Nur das präexistente und gegenwärtige Licht bzw. Reich ist für das individuelle Heil des Menschen relevant. In Log 57 geht es nicht um das vernichtende Gericht der Nichtgnostiker am Ende, sondern um die eigenständige Loslösung des Menschen von der materiellen Welt,“ – FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 172.

⁸⁵ Por. napr. PAVELČÍK, „Podobenstvo o pastierovi,“ s. 70.

⁸⁶ TREVIANO ETCHEVERRÍA, „La escatología,“ s. 366: „No es propiamente escatológico, puesto que el Reino no proviene de una espera.“

⁸⁷ Nie však v zmysle „Schon-jetzt“, ale „Schon-immer“. Tak T. ZÖCKLER, *Jesu Lehren im Thomasevangelium*, Leiden: Brill, 1999, s. 179.

⁸⁸ FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 284.

Log. 21 je takmer celé preniknuté eschatologicko-apokalyptickou atmosférou, pre TmEv inak netypickou, prostredníctvom termínov ako poznanie príchodu (zlodeja), pripravenosť, bdelosť, očakávanie a nakoniec i obraz žatvy. Použitie eschatologicko-apokalyptickej terminológie (žatva, vytrhanie, spálenie) v súvislosti s kráľovstvom v log. 57, tiež v súvislosti s podobnou terminológiou v log. 21 a v kontexte predchádzajúcich úvah o spáse a kráľovstve v TmEv preto slúži k vyjadreniu definitívnosti, radikality osudu „kúkoľa“ – a (späťne) teda zdôrazňuje závažnosť prítomnosti, predovšetkým (ne)poznania už prítomného kráľovstva (log. 113) pre definitívnu spásu, jej istotu.

Napätie medzi eschatologickou terminológiou použitou v log. 57 a neeschatologickým pojatím kráľovstva v TmEv rieši Liebenberg v tom zmysle, že toto podobenstvo o kráľovstve Otca zdôrazňuje, že v istom momente v budúcnosti bude spoločenstvo nejakým aktom súdu, ktorý je tu vyjadrený eschatologickou terminológiou, „očistené“ od tých, ktorí nemajú božský pôvod. Úkon „žatvy“ je tu obmedzený len na vytrhanie kúkoľa, čím podobenstvo potlačuje dôležitý aspekt „žatia“.⁸⁹ V dôsledku tohto dôrazu nie je v podobenstve žiadny náznak nejakej budúcej „kompenzácie“ pre tých v spoločenstve, ktorí pochádzajú od Boha. TmEv 57 sa teda primárne zaoberá *očisťovaním* spoločenstva tým, že budú odstránení tí, ktorí nepochádzajú od Otca, nemajú božský pôvod.⁹⁰

2. TmEv A Mt 13,24–30

V Mt sa podobenstvo o pšenici a kúkoli (Mt 13,24–30) nachádza v tretej veľkej Ježišovej reči, reči v podobenstvách (o nebeskom kráľovstve) medzi výkladom podobenstva o rozsievачovi (Mt 13,18–29) a podobenstvom o horčičnom zrnku (Mt 13,31–32). Okrem samotného podobenstva Matúš uvádza i jeho výklad (Mt 13,36–43).

Podobenstvo v Mt prirovnáva nebeské kráľovstvo človekovi, ktorý zasial dobré semeno na svoju roľu, avšak počas spania tam jeho nepriateľ dosial kúkoľ. Keď sa to po istom čase zistilo, chceli sluhovia kúkoľ vytrhať. Hospodár im to však nedovolil, pretože pri trhaní kúkoľa by sa mohla vytrhnúť i pšenica. Treba počkať do žatvy, kedy sa kúkoľ vytrhá a spáli a pšenica sa zhromaždí do stodoly. Alegorický výklad potom interpretuje podobenstvo v rovine eschatologicko-apokalyptickej (por. v. 40)⁹¹ a jednotlivým elementom podobenstva pripisuje istú inotaj.⁹²

Podobenstvo v Mt poukazuje na a vyrovnáva sa so skutočnosťou, že niektorí (bližšie však nešpecifikovaní ľudia/židia) odmietajú, neprijímajú, príp. nie sú do-

⁸⁹ Pozri log. 21.

⁹⁰ Por. LIEBENBERG, *The Language*, s. 220–221.

⁹¹ Ὡς περ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ [κατα]καίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος.

⁹² „The interpretation goes significantly beyond the parable and places much heavier focus on judgement,“ – K. R. SNODGRASS, *Stories with Intent: A Comprehensive Guide to the Parables of Jesus*, Grand Rapids: Eerdmans, 2008, s. 211; pozri tamtiež, s. 196. Por. P. VON GEMÜNDE, „Ausreißen oder wachsen lassen? (Vom Unkraut unter dem Weizen), Mt 13,24–30.36–43 (EvThom 57),“ in *Kompendium der Gleichnisse Jesu*, ed. R. Zimmermann, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2007, s. 405–419, tu s. 414.

statočne vnímaví pre Ježišove slová o nebeskom kráľovstve, a čo v takomto prípade má potom robiť (matúšovské) spoločenstvo veriacich. Je treba byť trpezlivý, v istom zmysle znášavlivý a ponechať (definitívne) riešenie tejto záležitosti (ale v konečnom dôsledku i problému existencie zla vo svete) Božiemu eschatologickému jednaniu.⁹³

2.1 Porovnanie

V snahe zistiť, aký existuje vzťah medzi oboma verziami podobenstva, môžeme vychádzať z prehľadne uvedených zhôd a rozdielov, ktoré medzi nimi existujú.

Zhody:

1. **ΤΗΝΤΕΡΟ (ΜΠΕΙΩΤ) ΕΣΤΗΝ ΤΩΝ ΑΓΡΩΜΕ** – ὁμοιώθη ἡ βασιλεία (τῶν οὐρανῶν) ἀνθρώπων⁹⁴

2. **ΑΠΕΡΧΑΧΕ ΕΙ (...) ΑΦΙΤΕ ΝΟΥΖΙΖΑΝΙΟΝ ΕΧΗ ΠΕΡΟΣ ΕΤΝΑΝΟΥ**⁹⁵ – ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐπέσπειρεν ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου⁹⁶

3. **[ΝΙΖΙΑΝΙΟΝ ΝΑΟΥΩΝΖ ΕΒΟΛ** – τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια]⁹⁷

4. **ΠΕΧΑΙ ΝΑΥ** – ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς⁹⁸

5. **ΕΝΑΖΩΛΕ ΜΠΙΖΙΑΝΙΟΝ**⁹⁹ **ΝΤΕΤΝΖΩΛΕ ΜΠΣΟΥΟ ΝΗΜΑΙ** – τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σίτον¹⁰⁰

6. **ΖΗ ΦΟΥ (ΓΑΡ) ΜΠΩΖ** – ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ¹⁰¹

7. **ΝΣΕΡΟΚΖΟΥ** – κατακαῦσαι αὐτά¹⁰²

8. Tajný príchod (v noci / počas spánku) nepriateľa, ktorý zaseje kúkoľ medzi zasiat semenom.

9. Nebezpečenstvo vytrhania kúkoľa spolu s obilím; treba počkať na čas žatvy.

⁹³ Por. D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 236; J. MRÁZEK, *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, Jihlava: Mlýn, 2003, s. 94; GEMÜNDEN, „Ausreißen“, s. 414. SNODGRASS, *Stories*, s. 212 nepovažuje takýto význam podobenstva za primárny; podľa neho „its primary teaching is that the kingdom is present despite the presence of evil and that the evil will be dealt with at the judgment.“

⁹⁴ TmEv: „kráľovstvo Otca sa podobá človekovi;“ Mt: „nebeské kráľovstvo sa podobá človekovi.“

⁹⁵ „Prišiel jeho nepriateľ. Zasiať kúkoľ do toho dobrého semena.“

⁹⁶ „Prišiel jeho nepriateľ a zasiať kúkoľ medzi semenom.“

⁹⁷ TmEv: „kúkoľ sa ukáže;“ Mt: „vtedy sa ukázal i kúkoľ.“ Zhodná formulácia, ale rozdiel v umiestnení – „mit Umstellung“ – SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 125. Preto uvedené v lomených zátvorkách.

⁹⁸ „Povedal im.“

⁹⁹ FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 170–171 k tomu poznamenáva: „Mt (S) verwendet nicht wie der mt Urtext und Log 57 die Vokabel ζιζάνιον (Lolch), sondern benutzt den allgemeinen Begriff ΝΤΗΘ (Unkraut).“ Túto skutočnosť považuje LINDEMANN, „Zur Gleichnisinterpretation“, s. 240, pozn. 123 za argument proti Schrageho názoru, že TmEv je závislé na koptských prekladoch (kanonických) evanjelií.

¹⁰⁰ TmEv: „Aby sme vytrhali kúkoľ (a) aby ste nevytrhali klas s ním.“ Mt: „Spolu s kúkoľom by ste mohli vytrhnúť i pšenicu.“

¹⁰¹ TmEv: „v deň žatvy“; Mt: „v čas žatvy“. Rozdiel v termínoch „deň“ – „čas“ a tiež v použitej súvislosti: TmEv – v čas žatvy sa kúkoľ ukáže; Mt – v čas žatvy poviem žencom. Zásadná zhoda je však v tom, že sa odkazuje na dobu žatvy.

¹⁰² TmEv: „spáliť ich;“ Mt: „spáliť ich.“

Rozdiely:

1. Uvedenie podobenstva je v TmEv výrazne stručnejšie [παρεχέμεν ἡμῖν] ¹⁰³ – "Ἀλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων ¹⁰⁴

2. Kráľovstvo Otca ¹⁰⁵ – kráľovstvo *nebies*. ¹⁰⁶

3. Mt má navyše ¹⁰⁷ pri charakteristike človeka, že je to človek, „ktorý seje (...) na svojom poli“, nie že „mal dobré semeno“ ¹⁰⁸ (TmEv). ¹⁰⁹

4. ΠΤΟΥΩΗ – ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ¹¹⁰

5. Mt má navyše u nepriateľa, že potom „odišiel“.

6. Mt má navyše verše 26–28: slová o tom, kedy sa objavil kúkoľ (Mt 13,26) a (intervenciu) dialóg ¹¹¹ sluhov s hospodárom o pôvode kúkoľa a jeho (sluhami navrhovanej) okamžitej likvidácii (Mt 13,27–28). ¹¹²

7. „Tretia veta preberá ešte raz „človeka“ z prvej vety, ktorý sa v Mt 13,27 nečakane zmenil na hospodára (*Hausvater*).“ ¹¹³

8. TmEv má navyše pred samotnou (záverečnou) priamou rečou pána konštatovanie o tom, že „im“ nedovolil vytrhať plevu (log. 57,3).

9. ΜΗΠΩΣ ΝΤΕΤΝΒΩΚ – (oň,) ¹¹⁴ μήποτε συλλέγοντες ¹¹⁵

10. ΝΖΙΖΑΝΙΟΝ ΝΑΟΥΩΝΖ ΕΒΟΛ ΣΕΖΟΛΟΥ ΝΣΕΡΟΚΖΟΥ ¹¹⁶ – Mt má navyše celý zvyšok v. 30 (ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφοτέρω ἕως τοῦ θερισμοῦ ¹¹⁷ a zmienku o tom, že ženy ¹¹⁸ pri žatve budú oddeľovať – zbierať a viazať do snopov, nie trhať – kúkoľ a páliť).

¹⁰³ „Ježiš povedal.“

¹⁰⁴ „Predniesol im aj iné podobenstvo.“

¹⁰⁵ SCHOEDEL, „Parables,“ s. 555 sa domnieva, že „the Gnostic predilection for the term ‚Father‘ to refer to unknown God may well have something to do with the expression ‚Kingdom of the Father‘ in the first line.“ K termínu Otec v TmEv por. napr. J. PAVELČÍK, „Kupci a obchodníci nevojdú na miesta môjho Otca: Tomášovo evanjelium: Logion 64,“ *Teologické štúdie* 7, č. 1 (2006): 6–31, tu s. 23–25.

¹⁰⁶ Nahradenie kráľovstva nebeského kráľovstvom Otca nemusí byť (nutne) „Redaktionsarbeit des Th“, ako tvrdí napr. SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 124, s odkazom na log. 3.

¹⁰⁷ Toto i ďalšie príklady sa dajú formulovať i opačne ako to, čo TmEv vynecháva. Tak napr. H. MONTEFIORE, „A Comparison of the Parables of the Gospel according to Thomas and of the Synoptic Gospels,“ *New Testament Studies* 7 (1960/61): 220–248, tu s. 228.

¹⁰⁸ Opäť SCHOEDEL, „Parables,“ s. 555: „Perhaps this refers to the Gnostic who has the spiritual seed within him. Every feature of the story is suppressed which would suggest that the man sows the seed.“

¹⁰⁹ Správne glosuje KASSER, *L'Évangile*, s. 84: „ce qu'il faut faire remarquer au lecteur, c'est que le semeur ‚avait‘ un grain qui était ‚bon‘. C'est essentiel pour que le lecteur ne conçoive pas, par la suite, des soupçons sur la qualité de la semence.“

¹¹⁰ TmEv: „v noci“; Mt: „kým ľudia spali.“

¹¹¹ Neuvedenie týchto momentov v TmEv má za následok, že samotný dialóg je značne osekaný a konverzácia medzi „človekom“ a „nimi“ je menej živá než v Mt. Por. MONTEFIORE, „A Comparison,“ s. 228; BRISCOE, *A Comparison*, s. 98; NATIONS, *A Critical Study*, s. 178. K „nim“ pozri nižšie s. 17.

¹¹² MONTEFIORE, „A Comparison,“ s. 228 jednotlivé tieto skutočnosti uvádza zvlášť. Ak sa však jedná o ucelený celok, nie je takáto fragmentácia nutná ani vhodná. Por. tiež SEVRIN, „La rédaction,“ s. 348, pozn. 18.

¹¹³ PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 151.

¹¹⁴ Reakcia na priamu otázku zo strany sluhov.

¹¹⁵ TmEv: „aby ste nešli“; Mt: „(nie), aby ste pri zbieraní...“

¹¹⁶ „Kúkole sa ukážu, vytrhajú ich a spália ich.“

¹¹⁷ „Nechajte oboje rásť až do žatvy.“

¹¹⁸ V TmEv nie sú explicitne uvedení, podobne ako ani „sluhovia“. Por. SCHOEDEL, „Parables,“ s. 554.

Súhrnne môžeme formulovať to, čo majú obe verzie spoločné, nasledovne: v oboch sa jedná o podobenstvo o kráľovstve, ktoré je pripodobnené človekovi s dobrým semenom (na poli); jeho nepriateľ však potajme príde a zaseje kúkoľ medzi toto semeno. Toto je *problém*, ktorý treba *riešiť* – riešenie je u oboch identické – a to znamená *vytrhať kúkoľ*; nie však hneď, ale až v patričnom čase, pretože tu hrozí nebezpečenstvo, že pri predčasnom vytrhávaní kúkoľa by boli vytrhané i dobré klasy. K definitívnemu riešeniu tohto problému dôjde v dobe žatvy, kedy kúkoľ bude spálený.

Prvý z(o zásadných) rozdielov spočíva v tom, že v TmEv sa kúkoľ objaví až v deň žatvy, zatiaľ čo v Mt hneď po vzklíčení. S tým súvisí i ďalší dôležitý rozdiel – v Mt tak zostáva istá doba, istý čas na spoločný rast, koexistenciu pšenice a kúkoľa. Kúkoľ a pšenica rastú spolu v čase (συναυξάνεσθαι ἀμφότερα). V TmEv, práve preto, že – podľa logiky jeho rozprávania – sa kúkoľ objaví až v čase žatvy, tento časový aspekt, čas spoločného rastu (medzičas) odpadá. Tak sa (bezprostredne) vedľa seba dostávajú počiatočná a konečná situácia.¹¹⁹ Tento kontrast takýmto spôsobom zrejme autor/redaktor TmEv chcel zdôrazniť.

Na rozdiel od Mt ho tiež nezaujíma ani osud dobrého semena – osud kúkoľa je jasný, hneď, ako sa objaví, bude zničený. Osud dobrého semena je ten prirodzený (prosté požitie),¹²⁰ ten ale podobenstvo v TmEv nerieši.

Nie sú preň dôležití ani nejakí sluhovia¹²¹ a ani ženci nevstupujú do hry v čase žatvy. To by snáď mohlo súvisieť s istou individualizáciou v TmEv: osud „kúkoľa“ – teda toho, kto správne poznanie nemá – ktorý je jasný, sa rieši bez prítomnosti žencov, individuálne, čo by do istej miery potvrdzovalo (vyššie uvedenú) tretiu interpretáciu kúkoľa.¹²²

Skutočnosť, že TmEv nezmieňuje „pole“,¹²³ nie je nutné interpretovať ako vynechanie z Mt predlohy zo strany autora/redaktora TmEv, na čo poukazujú predovšetkým tí autori, ktorí vnímajú TmEv ako (rýdzo) gnostický spis. Tvrdia napríklad, že s ohľadom na pole, ktoré je v Mt 13,38 interpretované ako svet, môže mať jeho vynechanie svoj význam, gnostik by nepovedal, že dobré semeno bolo zasiate do sveta, pretože dobré semeno je niečím, čo je cudzie, nepriateľské svetu.¹²⁴ Samotná počiatočná fráza *οὕτως ἐγὼ τὰς ἡμέρας* je totiž veľmi pravdepodobne redakčným počínom autora/redaktora TmEv, ako napr. i v log. 76, pričom v log. 57 nemal potrebu v tejto fráze uvádzať „pole“, pretože o to v tomto podobenstve nejde, ale jedná sa tu predovšetkým o kúkoľ a jeho osud.

Pokiaľ sa jedná o spojenie „v noci“ (*ἡντοϋση*), tak je v tomto prípade možné, že ho doplnil autor/redaktor TmEv zámerne ako kontrast ku „dňu žatvy“ (*ἡν τοϋ*

¹¹⁹ Podobne ako v log. 96, ale v log. 57 sa jedná o negatívny aspekt kráľovstva. Por. J. PAVELČÍK, „Podobenstvo o žene, malom kvase a veľkých chleboch: Tomášovo evanjelium: Logion 96,“ *Teologické studie* 1 (2005): 28–36, tu s. 31–32.

¹²⁰ Pozri vyššie s. 8–9.

¹²¹ „L'intervention des serviteurs est indiquée indirectement (ce qui contribue d'ailleurs à prouver que Thom. s'inspirait de Mt.),“ – GARITTE – CERFAUX, „Les paraboles,“ s. 312.

¹²² „Individualita“ v prípade sveta, resp. telesnosti by bola ťažko pochopiteľná v TmEv.

¹²³ Tento termín sa v TmEv nachádza v log. 109 (2×); log. 21 (4×); 78. V log. 57 nie je.

¹²⁴ Por. SCHOEDEL, „Parables,“ s. 555; FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 171; SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 126. Proti tomu por. PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 153, pozn. 2.

ἡνωϛε). V prípade znalosti Matúšovej verzie by sa potom skutočne jednalo o voľný preklad matúšovskej frázy ἐν ᾧ καθεύδουν τοὺς ἀνθρώπους, ako tvrdia niektorí autori.¹²⁵ Formulácie sú síce odlišné, ale vecne podobné.¹²⁶

2.2 „Oni“

Jedným z najväčších problémov znenia podobenstva v TmEv¹²⁷ je prítomnosť zámena „oni“ v dvoch zámenných konštrukciách „(nedovolil) im“ [ἡπε πρωμε κοου] (TmEv 57,3a), „(povedal) im“ [πεχαλ ναλ] (TmEv 57,3b), ktorému v predchádzajúcom texte nič, resp. nikto nezodpovedá, nevieme, koho „človek“ týmto oslovuje. Túto skutočnosť môžeme považovať za istú naratívne-logickú nedôslednosť autora/redaktora TmEv, ktorá ukazuje, že v texte predtým niečo/niekoľko chýba,¹²⁸ a to až na úkor zrozumiteľnosti,¹²⁹ a ktorú nevidíme len na základe znalosti Matúšovho znenia,¹³⁰ ale i bez nej.¹³¹ Preto je oprávnené predpokladať, že autor/redaktor TmEv mal pred sebou, poznal a použil nejakú verziu tohto podobenstva (možno Matúšovu),¹³² z ktorej vynechal niekoľko momentov, ktoré nepovažoval za vhodné uviesť pre sprostredkovanie toho posolstva, ktoré týmto podobenstvom sprostredkovať chcel. Pritom sa zdá, že sa nepokúšal (nejakým spôsobom) odstrániť, uhladiť vyššie uvedený naratívne-logický „skok“, ktorý mu tým v texte vznikol. V zásade sa tiež nedá vylúčiť, že isté mlčanie ohľadom „oni“ je zámerné, aby sa čitateľ koncentroval na dve hlavné postavy podobenstva (ich kontrast), a predovšetkým na kúkoľ a jeho osud.¹³³

¹²⁵ Napr. FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 171; SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 124–125. C. BLOMBERG, „Tradition and Redaction in the Parables of the Gospel of Thomas,” in *The Jesus Tradition outside the Gospels*, ed. D. WENHAM, Sheffield: JSOT Press, 1984, s. 177–205, 183 hovorí o „an obvious inference from Matthew’s ‚while men were sleeping‘.“

¹²⁶ Nie je nutné psychologizovať tento moment, ako to robí napr. SCHOEDEL, „Parables,” s. 555: „possibly to keep our attention focussed on the psychological significance of the seed by eliminating a reminder of the everyday world of the parable.“

¹²⁷ Tak PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 152.

¹²⁸ Por. SKOVMAND, *Guds rige*, s. 82.

¹²⁹ MONTEFIORE, „A Comparison,” s. 228 hovorí o „compression to the point of absurdity“; podobne SCHOEDEL, „Parables,” s. 554. Por. G. V. JONES, „The Parables of the Gospel of Thomas,” in *The Art and the Truth of the Parables*, London: S.P.C.K., 1964, s. 230–240, tu s. 232.

¹³⁰ Ako tvrdí PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 152: „Allerdings entsteht das Problem eigentlich erst aus der Kenntnis der Matthäusparallele, die suggeriert, hier fehle etwas, was dort genannt ist, doch ist die uneingeführte und nicht erklärte Erwähnung von Personen, deren Identität sich von selbst versteht, für biblisches und verwandtes Erzählen nicht untypisch.“

¹³¹ Tento názor môžeme zovšeobecniť, aplikovať i na ostatné vyššie uvedené nezrovnalosti v TmEv 57 a takto uviesť napr. proti Liebenbergovi, ktorý tvrdí: „the parable makes perfect sense in its own right, especially if one is aware of the conventional metaphors it evokes, metaphors which its author/scribe shared, not only with Matthew, but also with many of his contemporaries,” – Por. LIEBERBERG, *The Language*, s. 224.

¹³² Ako tvrdia niektorí zástancovia závislosti TmEv na synoptikoch. Napr. SCHRAGE, *Das Verhältnis*, s. 124; FIEGER, *Das Thomasevangelium*, s. 170. Iní sú vo svojej formulácii trochu opatrnejší a hovoria o verzii, ktorá je podobná matúšovskej, napr. SEVRIN, „La rédaction,” s. 350, pozn. 24; BLOMBERG, „Tradition,” 183.

¹³³ Por. SHEPPARD, *A Study*, s. 279.

2.3 Zhrnutie

Podobenstvo o vytrhaní kúkoľa je v porovnaní s ostatnými podobenstvami v TmEv zvlášť ťažké interpretovať predovšetkým z toho dôvodu, že už samo v sebe obsahuje niekoľko vecných nezrovnalostí a naratívne-logických nedôsledností.¹³⁴ Táto skutočnosť môže byť základným východiskom pre tvrdenie, že znenie v TmEv *predpokladá* znalosť inej verzie tohto podobenstva, iné spracovanie motívu (vytrhania) kúkoľa v súvislosti s kráľovstvom.¹³⁵ To však automaticky neznamená, že by to muselo byť znenie v Mt.¹³⁶ Pretože však motív (vytrhania) kúkoľa je v kanonických evanjeliách (ale i v celom Novom zákone) len v Mt¹³⁷ a nie je to motív, ktorý by bol rozšírený v Starom zákone a i v mimobiblickej literatúre,¹³⁸ tak je oprávnené domnievať sa, že tou predlohou, ktorú autor/redaktor TmEv poznal a spracoval, bola Matúšova verzia,¹³⁹ tzn. že tento motív (a jeho súvislosť s kráľovstvom) mohol poznať *len* z Mt samotného alebo zo špeciálnej tradície Mt (*Sondergut*). Podobenstvo v Mt je buď výtvorom autora Mt, alebo pochádza z tzv. Matúšovej zvláštnej tradície,¹⁴⁰ a preto nie je moc presvedčivé uvažovať o nejakom ďalšom prameni, z ktorého toto podobenstvo prevzali (nezávisle na sebe) Mt i TmEv.¹⁴¹ Predchádzajúca úvaha sa tiež môže uviesť i proti názoru, ktorý zastáva nezávislosť¹⁴² a/alebo prioritu¹⁴³ znenia v TmEv vzhľadom k Mt.

Podobenstvo o kúkoli medzi pšenicou v Mt bolo, resp. malo byť chápané výrazne eschatologicko-apokalypticky, čo potvrdzuje predovšetkým jeho výklad v Mt 13,36–43 a takisto aj zvolený obraz žatvy používaný i inde v Biblii v súvislosti s posledným súdom. Autor/redaktor TmEv toto matúšovské podobenstvo poznal,

¹³⁴ Por. vyššie s. 6–7.

¹³⁵ „Whatever the tradition was that lay behind Logion 57, it has not been preserved intact in Thomas' presentation. It has been radically abbreviated to the point that it no longer presents a coherent narrative,” – SHEPPARD, *A Study*, s. 279.

¹³⁶ „Indeed, the apparent gaps in Thomas' narrative may indicate that it is an abbreviation of *some* longer version – but *not necessarily* Matthew's longer version,” – S. J. PATTERSON, *The Gospel of Thomas and Jesus*, Sonoma: Polebridge Press, 1993, s. 46 (zvýraznenie J. P.). Por. R. McL. WILSON, *Studies in the Gospel of Thomas*, London: Mowbray, 1960, s. 91. „The most obvious characteristic of Thomas' parable nevertheless remains its condensed form, which can scarcely be due entirely to de-allegorizing or de-eschatologizing tendencies, since these affect only the conclusion of the parable. It is much more likely that the parable has already undergone compression in the tradition,” – BLOMBERG, „Tradition,” s. 183. Por. tiež SNODGRASS, *Stories*, s. 200.

¹³⁷ „The parable, without the interpretation, in Matt 13:24–30 is the earliest version obtainable for the parable,” – J. D. CROSSAN, „The Seed Parables of Jesus,” *Journal of Biblical Literature* 92 (1973): 244–266, s. 261.

¹³⁸ Ako je tomu napr. v prípade podobenstiev v TmEv 8; 76; 109. Na rozdiel od motívu žatvy, ktorý je tiež súčasťou log. 57 a ktorý je používaný i inde v Biblii. Por. X. LÉON-DUFOUR *et al.*, *Slovník biblické teologie*, Praha: Academia, 2003, s. 639.

¹³⁹ Por. LINDEMANN, „Zur Gleichnisinterpretation,” s. 240; SCHOEDEL, „Parables,” s. 555; MÉNARD, *L'évangile*, s. 159.

¹⁴⁰ HARRINGTON, *Evangelium*, s. 235.

¹⁴¹ O aramejskej predlohe, z ktorej čerpali obe evanjeliá, hovorí napr. J. VRANA, „Jesu li logiji Tomina evanđelja preuzeti iz kojeg kanonskog evanđelja?” *Bogoslovska Smotra* 46 (1976): 229–253, tu s. 247.

¹⁴² Tak napr. SKOVMAND, *Guds rige*, s. 81.

¹⁴³ Tak napr. G. MENESTRINA, „Le parabole nell' Evangelo di Tommaso e nei sinottici,” *Bibbia e Oriente* 17 (1975): 79–92, tu s. 86.

prevzal jeho motív,¹⁴⁴ ponechal jeho základnú myšlienku¹⁴⁵ a spracoval ho takým spôsobom, aby položil výrazný dôraz len na osud, vytrhanie kúkoľa. Podobenstvo v TmEv je (zámerne)¹⁴⁶ skrátené o všetky tie momenty, ktoré (v Mt ich môžeme považovať za „vysvetľujúce“ momenty)¹⁴⁷ by neboli vhodné pre sprostredkovanie jeho posolstva v kontexte TmEv:¹⁴⁸ predovšetkým nie sú uvedení sluhovia ani ženy; chýba pre pochopenie Matúšovej verzie nie nedôležitý výraz o spoločnom raste kúkoľa a obilia (συνανθίσκειν ἄμφότερα ἕως τοῦ θερισμοῦ), čím je z podobenstva odstránený istý časový aspekt, čo je potvrdené i tým, že kúkoľ sa v TmEv „objaví“ (οὐκ ὄν) až v čase žatvy, nie predtým ako v Mt.¹⁴⁹

ZÁVER

Podobenstvo o vytrhaní kúkoľa v TmEv spracováva motív, ktorý je v istej podobe prítomný i v Matúšovom evanjeliu. Predchádzajúce porovnanie ukázalo, že veľmi pravdepodobne autor/redaktor TmEv tento motív prevzal buď priamo z Mt alebo matúšovskej zvláštnej tradície, ponechal eschatologicko-apokalyptickú terminológiu, pričom svojimi úpravami výrazne položil dôraz na vytrhanie kúkoľa.

Kúkoľ v tomto podobenstve o kráľovstve Otca tak v TmEv predstavuje tých, ktorí „nevojdú na miesta Otca“ (log. 64), nedosiahnu (večný) život, pretože nedospeli k správne, pravému poznaniu kráľovstva, seba, sveta. Prevzatý eschatologicko-apokalyptický obraz „dňa žatvy“ a s ním spojená terminológia v kontexte TmEv neukazuje na udalosť v budúcnosti,¹⁵⁰ kedy sa definitívne rozhodne o osude kúkoľa, ale potvrdzuje a zdôrazňuje radikalitu a definitívnosť osudu, (ne)spásy týchto ľudí bez poznania, čím tiež ukazuje na zásadnú závažnosť poznania na zemi už prítomného kráľovstva (log. 113).

¹⁴⁴ Na ktorý ukazujú vyššie uvedené zhody medzi TmEv a Mt.

¹⁴⁵ Kúkoľ zasiatý do obilia predstavuje problém, ktorý treba riešiť, a to je možné až v čase žatvy.

¹⁴⁶ „Die Korrekturen, die der gnostische Erzähler vorgenommen hat, entsprechen seinen theologischen Intentionen,“ – LINDEMANN, „Zur Gleichnisinterpretation,“ s. 241. NATIONS, *A Critical Study*, s. 178 hovorí o „intentional abridgement“.

¹⁴⁷ K tomu napr. PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 151: „Etliche der in EvThom 57 gerade fehlenden Elemente sind von der Matthäusexegese als (sekundäre) allegorisierende Elemente erkannt worden, etwa der Hausvater in Mt 13,27 oder das Auftreten der Schnitter in Mt 13,30 als neue Personen-gruppe.“

¹⁴⁸ Por. CROSSAN, „The Seed Parables,“ s. 261; J. KOSNETTER, „Das Thomasevangelium und die Synoptiker,“ in *Wissenschaft im Dienste des Glaubens: Festschrift für H. Peichl*, ed. J. Kisser, F. Krones a U. Schöndorfer, Wien: Herder, 1965, s. 29–49, s. 33.

¹⁴⁹ Por tiež PLISCH, *Das Thomasevangelium*, s. 151.

¹⁵⁰ Inak TREVIANO ETCHEVERRÍA, „La escatología,“ s. 357 a 380.

Parable of the Tares and the Wheat

Key words: Gospel; Thomas; Coptic; Logion 57; Matthew's Gospel; Parables of Jesus; Tares; Weeds

Abstract: This article deals with the parable about pulling up the tares in the Coptic Gospel of Thomas (log. 57). It interprets this parable in the literary and theological context of this gospel and compares it with its parallel in the Gospel according to Matthew. The tares/weeds can represent those who did not reach a true understanding of the Father's kingdom and so they could not enter it. In the Gospel of Thomas the phrase "the day of the harvest" is not to be understood apocalyptically or eschatologically; it confirms and emphasizes the radical and definitive fate of those people without true knowledge and it also points to the essential relevance of the understanding of the kingdom already present in the world. Comparison with Matthew's parallel has shown that the author of GThom knew and took over the canonical version; modifying it, he placed emphasis on pulling up the tares/weeds.

Július Pavelčík, Th.D.
Katedra biblických věd
Teologická fakulta Jihočeské univerzity
Kněžská 8
380 01 České Budějovice